

ՆՈՐ ԹՈՒՂԹԵՐ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ — «Հին Թուղթեր» բաժնում «ՎԷՄ»-ը տալիս է մեր անցեալ կեանքին վերաբերող նիւթեր: Այսօրւանից բացւող «Նոր Թուղթեր» բաժնում պիտի տրւին ընթացիկ կեանքի պատմական նշանակութիւն ունեցող վաւերագրեր: Այս բաժնի նըպատակն է մի կողմից նիւթ հաւաքել ապագայ պատմագրութեան համար, միւս կողմից, կարեւոր վաւերագրերի մէկտեղումով, դիւրացնել գործնական ֆաղափականութեամբ զբաղւողների աշխատանքը:

Մեր հրատարակած առաջին վաւերագիրը «Կովկասեան Համադաշնակցութեան Ուխտ»-ն է, որ կնքուած է յուլիս 14-ին Կովկասի երեք ժողովուրդների ֆաղափական գործիչների կողմից:

«Կովկասեան Համադաշն. Ուխտ»-ը կնքուած է այն հոսանքների միջեւ, որոնք խմբուած են, այսպէս կոչուած, Կովկասեան Անկախութեան Կոմիտէի շուրջ: Սա այն Կոմիտէն է, որ կազմուեց ուրբ տարի առաջ Պոլսում քիւրճական եւ լեհական կառավարութիւնների բարոյական եւ նիւթական ձեռնադրութեամբ: Նրա բերանն է 'Prométhée' ամսագիրը: Նրա մէջ մտնում են վրաստանի Ազգային Կենտրոնի անդամ բոլոր կուսակցութիւնները, Ազրբեջանի Մուսաւաթ կուսակցութեան Ռասուլ Զադէի քեւը եւ Կովկասի Լեռնականների մէկ մասը: Հայդար բէկ Բամատը եւ Զերմուշը դուրս են այդ միութիւնից: Հայերից էլ ներկայացուցիչ չկայ Կոմիտէում: Ուրեմն, Կովկասեան Անկախութեան Կոմիտէն չի ներկայացնում ամբողջ Կովկասը:

Կովկասեան Անկախութեան Կոմիտէն հէնց սկզբից նպատակ էր դրել Անդրկովկասի Համադաշնակցային Միութեան ստեղծումը, բայց ֆաղափական պայմանները արգելի հանդիսացան: Արգելի եղան ե՛ւ ներքին սուր անհամաձայնութիւնները, որոնց հետեւանալով Լեռնականների հատուածը բողոքելով դուրս եկաւ Կոմիտէից. (տե՛ս «ՎԷՄ», Դ. էջ 109): Կարելի չեղաւ ապահովել եւ հայերի մասնակցութիւնը: Հայկական ոչ մի հոսանք չյարեց Կոմիտէին:

Այսուհանդերձ, Կովկ. Անկ. Կոմիտէի ներսը, որոշ աշխատանք

կատարում էր Համադաշնակցութեան պատրաստութեան համար: Ներկայ «Ուխտ»-ը համարում է այդ աշխատանքի արդիւնք:

Հարց է առաջ գալիս. ինչո՞ւ այսօր է ստորագրում «Ուխտ»-ը: Ուրբան կարողեմք դատել, ներքին ո՛չ մի դրդիչ չկայ. ոչ կովկասեան պայմանների մէջ հիմնական փոփոխութիւն է տեղի ունեցել, ոչ էլ կովկ. Անկախութեան Կոմիտէի մէջ առանձին-առանձին, կամ Կոմիտէում հաւաքաբար: Պէտք է ենթադրել, որ «Ուխտ»-ի կնքումը աւելի արտաքին ներշնչման արդիւնք է եւ պայմանաւորւած է գուտօրւայ հաշիւներով: Նման դրդիչներով կատարւած գործը, բնականաբար, այլ արդիւնք չի ունենար, ինչ որ ունեցաւ Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն իր «Պրոմէթէ»-ով:

«Ուխտ»-ի ԲՆԱԳԻՐԸ

«Ազրբէջանի, Հիւսիսային Կովկասի եւ Վրաստանի Ազգային Կենտրոնները,

— Նկատելով, որ ազգերի լիակատար դարգացումը հնարաւոր է միայն կատարեալ անկախութեան պայմաններում,

— Հաւատացած, որ այս նպատակին հասնել կարելի է միայն Կովկասի բոլոր ուժերի միացումով մէկ ընդհանուր սահմանի մէջ,

— Համոզւած, որ Կովկասեան ազգերի կենսական շահերի ապահովութիւնը պահանջում է հաստատել նրանց արտաքին քաղաքականութեան եւ ազգային պաշտպանութեան ընդհանուր ղեկավարութիւն,

— Վստահ, որ նման միութեան միջոցով Կովկասի իւրաքանչիւր ազգ կը դռնէ իրական երաշխիք իր վեհապետութեան, որ հարկաւոր է մտաւոր եւ նիւթական ուժերի լիակատար դարգացման համար,

— Հաստատ համոզւած, որ Կովկասեան Հանրապետութիւնների Միութեան հիմքերն ընդունելով՝ իրենք վայելում են իրենց բոլոր հայրենակիցների հաւանութիւնը,

— Միաձայնութեամբ հաստատելով, որ Համադաշնակցութիւնը, իբրեւ Կովկասեան պետութիւնների քաղաքական մի ձեւ, նախորդւած է երկրի աշխարհադրական եւ տնտեսական միութեամբ,

Յայտարարում են Կովկասեան Համադաշնակցութեան հետեւեալ հիմքերը.

1. Կովկասեան Համադաշնակցութիւնը, ամբողջապէս երաշխաւորելով Հանրապետութիւններից ամէն մէկի ազգային բնոյթն ու վեհապետութիւնը, արտաքին աշխարհում դործելու է յանուն բոլոր Հանրապետութիւնների, իբրեւ բարձրագոյն կարգի միջազգային մի

միութիւն: Համադաշնակցութիւնը կունենայ քաղաքական եւ մաք-
սային մէկ ընդհանուր սահման:

2. Համադաշնակից Հանրապետութիւնների արտաքին քաղաքա-
կանութիւնը ղեկավարելու է Համադաշնակցութեան ձեռնհաս մար-
միներէ կողմից:

3. Համադաշնակցութեան սահմանների պաշտպանութիւնը պիտի
վստահւի Համադաշնակցութեան բանակին, որ բովանդակելու է Հա-
մադաշնակից Հանրապետութիւնների բանակները՝ մէկ հրամանա-
տարութեան ներքոյ, ենթակայ Համադաշնակցութեան ղեկավար
մարմիններին:

4. Համադաշնակից Հանրապետութիւնների միջեւ ծագելիք ամէն
տարակարծութիւն, եթէ ուղղակի միջոցներով չկարգադրւի, պէտք
է ենթարկւի պարտադիր իրաւարարութեան եւ կամ Համադաշնակ-
ցութեան Բարձրագոյն Դատարանին: Համադաշնակից Հանրապետու-
թիւնները պարտաւորուած են առանց առարկութեան ընդունել եւ
գործադրել նրանց բոլոր որոշումները:

5. Մասնադէտների մի յանձնախումբ ամենակարճ ժամանակում
պիտի ձեռնարկէ Կովկասի Համադաշնակցութեան Սահմանադրու-
թեան նախագծի մշակման՝ հաշւի առնելով վերեւ ձեւակերպուած
սկզբունքները. այս նախագիծը հիմք պիտի ծառայէ իւրաքանչիւր
Հանրապետութեան առաջին Սահմանադիր Ժողովի աշխատանքների:

6. Այս ուխտի մէջ մի տեղ վերապահւած է Հայաստանի Հան-
րապետութեան:

Կնքւած Բրիւսէլում, 14 Յուլիս, 1934

Ի դիմաց Ազրբէյջանի

Մ. Է. Ռասուլ-Ջադէ	Ալի Մարդան Բ. Թոփչիբաշի
Ազրբէյջանի Ազգային Խորհրդի	Ազրբէյջանի Հանրապետութեան
նախկին նախագահ	Պատւիրակութեան նախագահ
եւ Ազրբէյջանի Ազգային Կենտրոնի	եւ Խորհրդարանի
նախագահ	նախկին նախագահ

Ի դիմաց Հիւսիսային Կովկասի

Գիրէյ Սունշ, Իբրահիմ Չուլիֆ, Թաուսուլթան Շաֆման

Ի դիմաց Վրաստանի

Նոյ Ժորդանիա	Ա. Չիքենկիլի
Վրաց Հանրապետութեան	Վրաստանի նախկին ղեսպան
նախկին նախագահ	Ֆրանսայում
եւ Վրաստանի Ազգային	
Կենտրոնի նախագահ	